

چرا برگزاری روز فیزیک سخت می‌شود؟

حسام محمودصالحی

انجمن علمی دانشکده‌ی فیزیک-دانشگاه صنعتی اصفهان

به تازگی به مطلبی با عنوان «چرا برگزاری روز فیزیک سخت است؟» در کانال انجمن فیزیک ایران برخورد کردم. از آن جایی که یکی از اصلی‌ترین اهداف تحریر آن، طرح مشکل و باز شدن باب گفت‌وگو بود، مناسب دیدم دیدگاه شخصی‌ام را به عنوان مسئول کمیته‌ی دانشجویی در برگزاری دو دوره‌ی اخیر این برنامه در دانشگاه صنعتی اصفهان بیان دارم.

عقیده‌ی من با توجه به تجربه‌ی برگزاری این همایش، درباره‌ی مشکلات مطرح شده بر این است که برگزاری روز فیزیک دشوار نیست، بلکه دشوار می‌شود! در ادامه به توضیح این مسئله خواهم پرداخت. دشوار شدن برگزاری برنامه‌هایی از این دست می‌تواند در عدم همکاری کافی دانشجویان باشد که من آن‌چه را بر این امر سبب می‌شود محیط دانشگاه می‌دانم. منظور از واژه‌ی محیط، روحیه‌ی هر دانشگاه یا دانشجویان، محورهای مورد تمرکز مسئولین و استادان و از این دست شرایط است. این تفکر مرسوم که دانشگاه جز بر علم‌آموزی نباید تاکید داشته باشد را کاملاً نادرست می‌دانم، زیرا در این صورت می‌بایست نام آن مثلاً «علم‌گاه» می‌بود و به عقیده‌ی من انتخاب نام «دانشگاه» صرفاً به جهت زیبایی لفظی و کلامی نبوده‌است. در تعریف واژه‌ی دانش^۱ می‌آید «واقعیات، اطلاعات و مهارت‌هایی که یک شخص با تجربه یا آموزش کسب می‌کند.» حال با توجه به این تعریف، دانشگاه به عنوان مکان انتقال دانش، نه تنها نشاید که نباید متمرکز بر آموزش علم باشد. این در حالی‌ست که در بسیاری از فضاهای دانشگاهی، فعالیت‌هایی که به «درس» مرتبط نیست را غیرآموزشی، غیرعلمی و حتی بی‌بهره می‌پندارند؛ بی‌آن‌که توجه کنند که درس و دانش مواردی مفکوک هستند. این مورد یکی از اصلی‌ترین مسائلی است که متأسفانه در فضای دانشگاهی کنونی، به قدر کافی جدی گرفته نمی‌شود. فعالیت‌های غیردرسی، ولو ارزش آموزشی بالایی داشته‌باشند، به چشم مسائل کاملاً فرعی دیده می‌شوند. نتیجه‌ی این نگرش همان است که دانشجویان، برای ارضای انتظارات دانشگاه به‌طور کامل به فعالیت‌های درسی مشغول می‌شوند. زمان و انرژی خود را برای دیگر کارها قرار نمی‌دهند؛ چون به ظاهر اهمیتی در آن‌ها نیست. پر واضح است که منظور از اهمیتی در این مقال آن چیزی‌ست که دانشگاه مهم دانسته و بر آن تاکید می‌ورزد. حال آن‌که به خوبی می‌دانیم موارد مورد تاکید دانشگاه، الزاماً موارد مورد تاکید جامعه

نیستند. بنابراین با این نوع جهت‌گیری، دانشجویان، هرچند در زمینه‌ی تحصیلی موفق باشند، پتانسیل شکست در زمینه‌های دیگر را تا حد زیادی خواهند داشت. روشن است که حل این مشکل بسیار اساسی، با برنامه‌ریزی واحدهای مختلف دانشگاه، امری نشدنی یا دشوار نخواهد بود. به موضوع محوری این نوشتار یعنی روز فیزیک بازمی‌گردم. آنچه در این روز مرا شگفت‌زده کرد تقاضای بالای دانشجویان برای شرکت در کادر اجرایی بود به این صورت که حتی از دیگر دانشکده‌ها نیز افرادی متمایل و مشتاق به همکاری بودند. حتی این‌که ممکن است این فعالیت ارزشی برای رزومه نداشته باشد نیز دانشجویان را از همکاری باز نداشت. اما دلیل این مسئله چیست؟ با اندکی توجه درمی‌یابیم مسئله‌ی اصلی، روشن‌سازی هدف و ایجاد انگیزه برای دانشجویان است. این دو مورد تا حدی مکمل هم‌دیگرند. اگر هدف این برنامه مشخص و روشن نمی‌شود، انگیزه و اشتیاقی برای همکاری به وجود نمی‌آید. دانشجویان باید بدانند روز فیزیک چیست، چرا برگزار می‌شود، فایده‌ی آن برای کادر اجرایی چیست و مواردی از این دست. پرسش دیگر این است که چه کسی مسئول این روشن‌سازی است؟ معاونت فرهنگی؟ ریاست دانشکده؟ من، در قدم اول، مسئول این امر را خود دانشجویان می‌دانم. من خودم را مسئول می‌دانم که تجربه، نظر و هدف این برنامه را به دانشجویی که به تازگی وارد دانشگاه شده‌است منتقل کنم؛ همان‌طور که دانشجویان پیش از خود را نیز مسئول انجام این کار برای خودم می‌دانم. روز فیزیک از این جهت بسیار برنامه‌ی مهمی است. در ایده‌ی این برنامه، هدف آشنایی دانش‌آموزان با فیزیک بیان شده‌است در صورتی که به‌واقع این برنامه پتانسیل آشنایی بیشتر دانشجویان را نیز با فیزیک در خود دارد. عده‌ی کثیری از ما به عنوان دانشجوی رشته‌ی فیزیک با آزمایشگاه آشنایی کافی و مناسب نداریم. همان‌طور که برای همه روشن است، فیزیک تنها به نوشته‌های روی کاغذ خلاصه نمی‌شود. ما به عنوان دانشجویان رشته‌ی فیزیک در طول دوره‌ی تحصیل، تعدادی واحد عملی می‌گذرانیم اما به هر جهت محدودیت‌های زمانی و مکانی، آشنایی بیشتر ما با جنبه‌های عملی فیزیک (در قالب برنامه‌ی آموزشی) را ناممکن می‌سازد. از این جهت برنامه‌ی روز فیزیک، موقعیتی را فراهم می‌کند تا دانشجویان به جست‌وجوی مسائلی بپردازند که هرچند مهم، در برنامه‌ی آموزشی گنجانده نشده‌است. به این ترتیب این امکان برای دانشجویان فراهم می‌آید تا آزمایش‌هایی

را طرح و یا پیدا کنند و با انجام آن‌ها به درک عینی از واقعیات برسند. نتیجه‌ی چنین امری این است که دانش علمی و عملی دانشجویان در زمینه‌ی فیزیک افزایش می‌یابد. اما آموزندگی این برنامه تنها به موارد مرتبط با فیزیک محدود نمی‌شود. مجموعه‌ای از مهارت‌های اجتماعی نیز از طریق فعالیت در این برنامه قابل اکتساب و تمرین هستند و این خود ارزش برنامه را دو چندان می‌کند. اما تا زمانی که دانشجویان به نحوی درخور با این برنامه آشنا نشوند، انگیزه‌ای پیدا نخواهند کرد و به طبع، همکاری در اجرای این برنامه (یا برنامه‌های این چنینی) به وجود نخواهد آمد. آشناسازی دانشجویان با چنین برنامه‌هایی دشوار نیست. به عنوان مثال، به ایده‌ای که انجمن علمی دانشکده‌ی فیزیک در ابتدای سال تحصیلی عملی کرد اشاره می‌کنم. ما در ابتدای سال تحصیلی، برنامه‌ای تحت عنوان «دوره‌ی با انجمن» برگزار کردیم که هدف اصلی آن آشناسازی نودانشجویان با فعالیت‌های انجمن علمی بود و روز فیزیک بسیار مورد بحث قرار گرفت. پس از این برنامه بازخوردهای بسیاری از طرف دانشجویان دریافت شد و بسیاری از آن‌ها مشتاق همکاری بودند. در همین راستا، با اعلام فراخوان دعوت به همکاری، تعداد بسیار زیادی از نودانشجویان اعلام آمادگی کرده بودند. این برنامه‌ی ساده تاثیر بسیار زیاد و تا حدی باورنکردنی داشت. در پایان باید بگوییم که این برنامه همواره (حداقل در سه سالی که در آن حضور داشته‌ام) یکی از برترین تجربیات من و بسیاری دیگر در طول دوران دانشجویی بوده و خواهد بود. از جمله‌ی آنچه که این برنامه به ما آموزش می‌دهد، می‌توان به توانایی تصمیم‌گیری، مسئولیت‌پذیری، کار گروهی، تعامل اجتماعی و مواردی دیگر اشاره داشت. مسائلی که اگر مهم‌تر از واژگان ثبت شده در بخش علمی رزومه نباشد، از آن کم‌اهمیت‌تر نیست. از آنجایی که بیشترین بخش برگزاری این برنامه بر عهده‌ی دانشجویان است، مسئولیت روشن‌سازی هدف، ایده و ارزش آن نیز از طریق تعامل دانشجویان با تجربه در این زمینه میسر خواهد بود. بنابر تجربه‌ی شخصی در همایش اخیر روز فیزیک، این تعامل می‌تواند بازخورد و نتیجه‌ی بسیار مثبتی به همراه داشته‌باشد و راه را، تا حدودی برای دیگر برنامه‌های این چنینی در جامعه‌ی دانشگاهی ایران هموار کند.

پیروز و تندرست باشید!

حسام محمودصالحی

به نمایندگی از انجمن علمی دانشکده‌ی فیزیک

فروردین‌ماه ۱۳۹۹